

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет
«Одеська юридична академія»
ГО «Південно-український центр гендерних проблем»

**«СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ:
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»**

**«MODERN POLITICAL PROCESSES: GLOBAL AND
NATIONAL DIMENSIONS»**

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
6 – 7 березня 2025 р.

м. Одеса

УДК 323.2+327(043.2)

За загальною редакцією президента Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України, академіка Національної академії педагогічних наук України **С.В. Ківалова**.

Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 6-7 березня 2025 р.) /за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса, 2025. 224 с.

Modern political processes: global and national dimensions : proceedings of the 4th International scientific and practical internet conference (Odesa, March 6-7, 2025) / Ed. S.V. Kivalov. Odesa, 2025. 224 p.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

Марко О. (Київ) Концепція «п'ятої влади» у цифрову епоху	74
Барасій В. (Одеса) Трансформаційні процеси у медіа-просторі: вплив на політичну комунікацію.....	79
Воробйов В. (Одеса) Процес трансформації політичного представництва в умовах цифровізації суспільства	83
Махия С. (Київ) Штучний інтелект у глобалізаційних політичних процесах: переваги та ризики	87
Капсамун О. (Одеса) Стратегічні ризики проксі-війн в сучасному геополітичному протистовищенні	92
Кропивко В. (Одеса) Комунікативні технології: від «інженерії згоди» до інтерактивного формування громадської думки	95
Чигідін В. (Одеса) Демократичне політичне представництво в муніципальних інституціях: баланс інтересів	99
Шевчук А. (Житомир) Постправда як чинник виборчого процесу: на прикладі президентських виборів в США 2024 року	103
Насарая А. (Одеса) Публічне адміністрування цифровізації портової діяльності в Україні	108
Галета Я. (Одеса) Суверенні права держави у системі багаторівневого управління морською діяльністю	114
Криворученко М. (Одеса) Цифровізація морської галузі: тенденції у сфері підготовки та дипломування моряків	119
Барановська В. (Одеса) Екологізація морської та портової діяльності: провідні глобальні ініціативи та правовий базис	123
Сушко А., Виговська В. (Одеса) Особливості демократичного транзиту в молдові	128
Возненко Л. (Одеса) Впровадження європейських стандартів у модель місцевого самоврядування в Україні	134
Проноза І., Піскун К. (Одеса) Вплив кібервійни на процес євроінтеграції: аналіз глобальних кейсів.....	138

ІІІ СЕКЦІЯ: ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ТА СОЦІОКУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА: МОДЕЛІ, МЕХАНІЗМИ, ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Rostetska S. (University of Nottingham (UK)) Vulnerability of migrants: from violence to modern slavery	142
Явір В. (Київ) Деколонізація в Україні: сучасний стан та перспективи	145
Кормич Л. (Одеса) Імідж влади як об'єкт в когнітивній війні	150
Голденштейн К. (Київ) Визначальні складові політики пам'яті	155

Концепція «п'ятої влади» у цифрову епоху

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що зумовив появу та широке використання мережі Інтернет, сприяв появі нової організаційної форми влади, що отримала назву п'ятої (1). Ця нова форма представляє найбільш реалістичний потенціал для посилення демократичного врядування в цифрову епоху. Автори концепції виходять з того, що Інтернет дійсно створює потенціал для посилення демократичної підзвітності, але таким чином, що прихильники прямої та представницької демократії здебільшого ігнорують його. Він не замінює представницький уряд, але обіцяє зробити представників більш підзвітними. Вона не вимагає загального доступу до Інтернету, а лише критичної маси громадян в мережі.

Поняття «п'ята влада» стосується способів, за допомогою яких Інтернет дає змогу згуртованим у мережу індивідам підтримувати соціальну підзвітність у багатьох секторах, включаючи бізнес і промисловість, уряд, політику і засоби масової інформації. Члени «п'ятої влади» – це індивіди, об'єднані мережею Інтернет, які розширюють свої інформаційні та комунікаційні можливості, отримуючи доступ до людей та інших ресурсів в Інтернеті. Незалежно від існуючих інституцій, члени «п'ятої влади» можуть вимагати підзвітності від таких інституцій, як уряд, преса та бізнес, через мережеву взаємодію в Інтернеті. Аналогічно тому, як преса створила потенціал для «четвертої влади» у XVIII ст., Інтернет уможливорює появу «п'ятої влади» у XXI ст.

Ідея виділення влад походить від ідеї про стани королівства: поділом доіндустріальних суспільств на духовенство, аристократію та простолюдинів. Згодом Е. Берк виділив медіа як четверту владу, яка була представлена у парламенті на галереї репортерів.

Поява у ХХ ст. преси, радіо, телебачення та інших засобів масової інформації закріпила цю реальність як центральну рису плюралістичних демократичних процесів у країнах, де преса здобула незалежність від уряду та комерційного контролю. Дедалі ширше використання Інтернету та здобутків інформаційно-комунікаційних технологій призвело до того, що згуртовані мережею люди виходять за межі традиційних інституційних та фізичних кордонів та утворюють те, що М. Кастельс назвав «простором потоків» (2) на противагу «простору місць», що відображає сучасні погляди на гібридні медіасистеми (3) та процеси управління, які є «гібридними та мультиюрисдикційними, з багатьма зацікавленими сторонами, що об'єднуються в мережі» (4, р. 2).

У цьому гібридному просторі потоків люди все частіше шукають інформацію та послуги. Вони можуть знаходитися в будь-якій точці світу і стосуватися як місцевих питань (наприклад, податків, політичних представників, шкіл), так і регіональних, національних чи міжнародних заходів. Це свідчить про те, що дедалі частіше люди звертаються спершу до пошукової системи або сайту, рекомендованого через соціальні мережі, а не безпосередньо на сайт організації чи до фізичного місця, такого як урядовий офіс, бібліотека, газета, університет чи інша установа (5).

Концепція «п'ятої влади» спонукає до перегляду основних підходів до розуміння політичної ролі Інтернету в суспільстві. У перші десятиліття поширення Інтернету багато вчених розглядали його як неважливий політичний ресурс – технічну новинку або швидкоплинну примху. Він вважався периферійним для політичних кампаній і виборів. На противагу цьому, інші прийняли ту чи іншу форму детермінізму, наприклад, розглядаючи комп'ютерно-опосередковану комунікацію як технологію свободи (6), або навпаки, як таку, що централізує (7). Інші вважають, що комп'ютерні системи найчастіше використовуються для посилення існуючих структур влади в організаціях і суспільстві, так звана «політика посилення» (8).

Концепція «п'ятої влади» передбачає, що вибір і використання Інтернету різними суб'єктами дасть різні політичні результати залежно від ситуації. Завдяки зростаючому спектру цифрових та інтернет-технологій, включаючи пошук, соціальні мережі, електронну пошту, месенджери, відеоблоги, твіттер тощо, люди змінюють не тільки те, як вони зв'язуються з інформацією, людьми та послугами, але й те, що вони знають, з ким спілкуються та до яких послуг мають доступ. Якщо підходити до цього питання стратегічно, то люди можуть виходити за межі існуючих інституцій, отримуючи власну інформацію та мережі таким чином, що відкривають нові можливості для притягнення до відповідальності політиків, журналістів, експертів та інших носіїв влади та впливу.

Найочевиднішими особливостями «п'ятої влади» є пошук і створення інформації. Інтернет дає змогу окремим особам створювати оригінальний контент і створювати групи, реконфігуруючи доступ – змінюючи способи пошуку інформації та послуг, а також результати цієї діяльності. Можливість пошуку та доступу до потрібної інформації з різних джерел разом зі здатністю створювати оригінальну інформацію вказує на той факт, що представники «п'ятої влади» можуть діяти більш незалежно від існуючих інституцій. Тобто, «п'ята влада» може бути відносно незалежною від інституцій і що вона не є еквівалентом громадського чи політичного руху. Одна людина з розвиненою мережею контактів в Інтернет може відігравати вирішальну роль у забезпеченні більшої підзвітності різноманітних установ. Навіть громадські рухи, які часто мають сильну ієрархічну структуру, повинні рахуватися з потенціалом мережевих осіб, які можуть отримувати власну інформацію та протидіяти наративу руху.

Нетворкінг є ефективною формою дії «п'ятої влади». Люди, що входять до мережі, шукають однодумців в Інтернеті за допомогою таких засобів, як соціальні мережі, обмін миттєвими повідомленнями, блоги і навіть електронна пошта. Завдяки Інтернету вони можуть обійти такі традиційні бар'єри, як простір і час, і отримати доступ до людей у «просторі потоків», який охоплює

«простір місць», прив'язаних до спільних географічних та інституційних кордонів (9, р. 411). Реконфігуруючи способи отримання інформації та переформатовуючи мережі людей, Інтернет може посилити їхню комунікативну владу щодо інституцій та створити умови для підвищення підзвітності.

Ще однією особливістю «п'ятої влади» є гібридність – використання комунікативних інструментів медіа у сфері інтернет-технологій, що означає взаємодоповнюваність між нею та традиційними медіа. Хоча широка соціальна роль Інтернету в уряді, політиці та інших сферах може іноді паралельно виконувати функції традиційних ЗМІ, наприклад, просто доносити інформацію до широкої громадськості, «П'ята влада» відрізняється від традиційних ЗМІ тим, що допомагає об'єднаним мережею особам створювати можливості для більшої соціальної підзвітності інституцій, навіть іноді визначаючи порядок денний ЗМІ. Однак недоброчесні актори можуть підірвати довіру до преси та «п'ятої влади» поширюючи неправдиву інформацію.

Основною стратегією «п'ятої влади» є співпраця між згуртованими у мережі індивідами для здійснення комунікативної влади. Ця стратегія колаборації найяскравіше ілюструється здатністю людей робити внесок у колективні знання, здійснювати груповий або індивідуальний моніторинг.

Ще однією стратегією «п'ятої влади» є організація витоків інформації. можливість витоку інформації в Інтернеті, яка миттєво стає доступною в усьому світі, стала однією з причин, чому витoki стали більш поширеною рисою сучасної політики.

Загалом «п'яту владу» можна описати радше як мережу підзвітності, ніж як формально організовану інституцію. Використання Інтернету дозволяє створювати альтернативні джерела інформації та співпраці, які не залежать безпосередньо від одного інституційного джерела або однієї влади. Особи, які мають доступ до Інтернету, навіть ті, чия основна мережева діяльність є соціальною, часто можуть створювати мережі, що охоплюють стандартні географічні, організаційні та інституційні мережі, щоб зв'язуватися з іншими в Інтернеті. Об'єднані в мережу особи мають можливість будувати і

використовувати свою комунікативну владу, використовуючи ІКТ для реконфігурації мереж таким чином, що це може призвести до реального перерозподілу влади у світі.

Список використаних джерел:

1. Dutton, W.H. (2023). The Fifth Estate: The Power Shift of the Digital Age. New York: Oxford University Press.
2. Castells, M. (2001). The Internet Galaxy. Oxford: Oxford University Press.
3. Chadwick, A. (2013). The Hybrid Media System: Politics and Power. Oxford and New York: Oxford University Press.
4. Bevir, M. T(2011). The SAGE Handbook of Governance. London: Sage.
5. Dutton, W.H. (2009). The fifth estate emerging through the network of networks. Prometheus, Vol. 27, №1, 1–15.
6. De Sola Pool, I. (1983). Technologies of Freedom. Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Hindman, M. (2009). The Myth of Digital Democracy. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
8. Danziger, J.N., Dutton, W.H., Kling, R., Kraemer, K.L. (1982). Computers and Politics. New York: Columbia University Press.
9. Castells, M. (1996). The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell.